

ΑΡΧΑΪΚΟΝ ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ ΕΞ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

(Πίναξ 9)

Ἐν τῶν σπουδαιότερων μνημείων τῆς ἀττικῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης εἶνε πάντως τὸ ἐν τῷ πίνακι Θ, νῦν τὸ πρῶτον ἐκδιδόμενον ἀνάγλυφον τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως. Δυστυχῶς ἀγνοοῦμεν, ἔνεκεν τῆς ἄλλοτε ἐπικρατησάσης ἀμελείας περὶ τὴν καταγραφὴν τῶν εἰς τὰ δῆμόσια Μουσεία ἐκαστοτε εἰσερχομένων μνημείων, τὸν χρόνον ἀκριβῶς καὶ τὴν θέσιν τῆς εὐρέσεως τούτου· πάντως ὅμως βέβαιον εἶνε ὅτι ἀνευρέθη ἐν Ἀκροπόλει καὶ δὴ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Sybel ἔκδοσιν τοῦ καταλόγου, διότι βεβαίως δὲν ἤθελε παραλειφθῆ μνημεῖον τοσούτω πολύτιμον (1). Ἡμεῖς τὴν ἐκ τῆς μὴ δημοσιεύσεως τοῦ ἀναγλύφου τούτου προερχομένην ζήτησιν ἠ ἀναπληρώσωμεν βουληθέντες, ἀνελάβομεν τὴν δημοσίευσιν καίπερ εἰδότες τὴν δυσχέρειαν πλήρους τινὸς αὐτοῦ ἔρμηνείας.

Τὴν σπουδαιότερα τοῦ ἡμετέρου ἀναγλύφου καθορᾶ πᾶς τις ὁ καὶ ἐλάχιστος τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης τριβῶν, ὑποδείξεως ὅμως δέεται πρὸς τοὺς μὴ τυχὸν μελετήσαντας τὰ ἐσγᾶτως ἐν Ἀκροπόλει γεγενημένα εὐρήματα, ἡ σχετικὴ τοῦ μνημείου τούτου πρὸς ταῦτα ἀξία. Τὰ σπουδαιότερα τῶν εὐρημάτων τούτων εἰσιν, ὡς γνωστὸν, αἱ ὑπὸ ἑνα τύπον, καίπερ ἐν τοῖς καθέκαστα παραλλάσσοντα, γυναικεῖαι ἐκεῖναι μορφαί, τὰ «ἀγάλματα» ἐκεῖνα, τὰ πρὸ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἀκροπόλεως ὑπὸ τῶν Περσῶν ταύτην κοσμοῦντα. Ἐκ τῆς ὁμοιότητος τούτων πρὸς ἄλλα προκύπτει, καὶ τοῦτο παρετηρήθη ἤδη ἐπιτυχῶς, ὅτι τὸν τύπον αὐτὸν εἶχεν παραλάβῃ ἡ ἀρχαϊκὴ τέχνη πρὸς παράστασιν τῆς γυναικεῖας μορφῆς θεῖας ταύτης εἴτε ἀνθρωπίνης, ἀπαράλλακτα ἔπως ὑπὸ τὸν τύπον τῶν καλουμένων ἀρχαϊκῶν Ἀπολλῶνων παρίστα τὴν ἀνδρικήν μορφήν ἀσχετῶς τῆς θεῖας αὐτῆς ἢ μὴ ἰδιότητος, ὡς τοῦτο τὰ νῦν ὑπὸ κρατίστων ἀρχαιολόγων παραδεκτὸν τυγχάνει (2).

(1) Σημειοῦται ὅτι οὗτε ὁ Schöne ἐν τοῖς α' Ἑλλήνοισι ἀναγλύφοις μνημονεύει πᾶν τοῦτο.

(2) Milchhöfer *Archaeolog. Zeit.* 1884. σελ. 53. — Friedr. Wolters, *Gypsabgüsse Ant. Bild.* σελ. 11.

Τὸν τύπον τούτον τὸν κοινὸν πρὸς παράστασιν τῆς γυναικεῖας μορφῆς ἀνευρίσκομεν καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀναγλύφῳ ἐν τῇ τῆς Ἀθηνᾶς εἰκόνι καὶ δὴ ὑπὸ παραλλαγῇ αἴρουσαν πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς εἰκονίσεως τῆς θεᾶς ταύτης, καθόσον τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς κράνος χαρακτηρίζει ταύτην ἀκριβῶς. Ἐπικυροῖ ἔθεν ἡ ἡμετέρα παράστασις τὴν ὑπόθεσιν περὶ τοῦ κοινοῦ τύπου ὅφ' ὃν παρίστατο ἐν γένει ἡ γυναικεῖα μορφή, ἀποδεικνύσι δὲ τραυῶς ὅτι τὰ ἐν τῇ Ἀκροπόλει εὐρήματα πᾶν ἄλλο δυνατόν νὰ εἰκονίζωσιν, ἱερείας ἔστω, ἀλλὰ πάντως οὐχὶ Ἀθηνᾶς. Ἐκτὸς τοῦ κράνου τοῦ χαρακτηριστικοῦ τούτου τῆς θεᾶς συμβόλου, κατὰ τὰ ἄλλα ἡ ἡμετέρα Ἀθηνᾶ οὐδόλως διαφέρει τῶν τῆς Ἀκροπόλεως γυναικῶν τὴν στολήν, τὴν κόμμωσιν καὶ τὸ *gestus* ἐκεῖνο, τὸ ἐν τοῖς ἀρχαίοις τούτοις ἀγάλμασι κοινόν, τὸ κομφοπρεπὲς τουτέστι τῆς ἐσθῆτος ἀνάστυμα, ὁμοιάζει τόσον ἢ ἐν ἀναγλύφῳ αὐτῇ Ἀθηνᾶ τοῖς ἀγάλμασι τῆς Ἀκροπόλεως, ὅσον καὶ πρὸς ἄλλα ταῦτα. Τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυφον εἶνε ἐλλιπὲς καὶ εἰς τέσσαρα τετραυμένον, δυσχερῆς δὲ ἀποβαίνει καὶ ἔνεκα τούτου ἡ ἐντελής αὐτοῦ ἔρμηνεία, εἰκονίζει οὐχ ἥττον νομιζόμεν σκηπὴν ἐκ τῶν συνήθων ἐν τοῖς ἀναθηματικῶσι ἀναγλύφοις: τὴν θεᾶν τουτέστιν καὶ πρὸ αὐτῆς ἰκέτας μέλλοντας τελέσαι θυσίαν. Ἡ Ἀθηνᾶ εἰκονίζεται ἐν καταγραφῇ ἰσταμένη, διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἀνέχουσα τὸ ἱμάτιον, φέρει δὲ κράνος, οὕτως ὁ λόγος δὲν ἦτο πλαστικῶς δεδηλωμένος ἀλλὰ χρώματι ἐξαλειφθέντι τὰ νῦν. Ἡ κόμη καταπίπτει ἔμπροσθεν ἐπὶ τοῦ στήθους εἰς πρῆς πλοκάμους, ἔπως καὶ ἐν τοῖς ἀγάλμασι, ὅπισθεν δὲ πίπτει ἐπὶ τῆς ῥάχews διατεταγμένη κυματοειδῶς εἰς παραλλήλους γραμμὰς· τὸ κωνοειδὲς σχῆμα τῆς ὅπισθεν κόμης προῆλθεν πάντως ἐκ πλαστικῶν λόγων, ἄλλως καὶ ἐν τοῖς ἀγάλμασι δὲν ἐλλείπουσι τούτου ἀναλογίαι. Διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἀπτεται ἡ θεὰ τῆς ἐσθῆτος ὑπὸ τὸ στήθος, τοῦθ' ὅπερ νέον ἐν τῇ παραστάσει τοῦ κοινοῦ τύπου· ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐλλείπουσιν αἱ

δεξιά χεῖρες τῶν πλείστων σχετικῶν ἀγαλμάτων, ἀγνοοῦμεν δὲ ἔνεκα τούτου ἀκριβῶς πῶς διέκειντο, τοιαῦται μικραὶ σχετικῶς παραλλαγαὶ δὲν καταστρέφουσι τὴν προφανῆ ἀναλογίαν. Ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Ἀθηνᾶς καταφαίνεται ἅπασαι αἱ ἐλλείψεις τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης, τὸ λοξὸν καὶ οἰκῶδες τῶν χειλέων, ἡ ἀσυμμετρία τῶν ὠτων τὸ τριγωνικὸν τοῦ προσώπου καὶ κυρίως τὸ σχεδὸν ἀντιπῶν τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τῇ καταγραφῇ ἀπεικονίσει παρατηρεῖται ὅμως καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἀθηνᾷ ἡ τεχνικὴ ἐκεῖνη πρὸς τὸ λεπτομερές καὶ κομψὸν τάσις ἡ χαρακτηριστικῶς τὰ τελευταῖα ἐν Ἀκροπόλει εὐρήματα.

Πρὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἔχομεν δύο κατὰ τὸ ἤμισυ σωζομένους γυναικείας μορφάς καὶ πρὸ ἐκάστης ἀνά δύο μικροῦς ἰκέτας· λέγομεν ἀνά δύο ἐν ᾧ ὄντως τρεῖς ὁρατοὶ εἰσιν, ἤτοι δύο πρὸ τῆς πρώτης τῶν μεγάλων μορφῶν καὶ εἰς πρὸ τῆς ἐπομένης, εἰκάζομεν ὅμως ὅτι καὶ πρὸ τῆς τελευταίας αὐτῆς δύο ἀνελόγουν μικροὶ ἰκέται καὶ τὴν ὑπόθεσιν ἡμῶν ταύτην ὑποστηρίζει ἐπὶ τοῦ πρωτοτύπου ἐναργῶς φαινομένη μικρὰ τις ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ τρίτου μικροῦ ἰκέτου ἐξοχή, ὡσεὶ στεφάνη, ὁμοία τῇ ἐπὶ τοῦ ἔμπροσθεν ὁρατοῦ ἰκέτου. Ἐὰν παρατηρήσῃ τις τὴν δυσχέρειαν, ἣν ὁ τεχνίτης μόλις ὑπερνίκησεν ἐν τῇ ἀπεικονίσει τοῦ δευτέρου τῶν δύο πρώτων μικρῶν ἰκετῶν, ὅστις ἀληθῶς ὡσεὶ σκιά τοῦ πρώτου παρίσταται, λάβῃ δὲ ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν ἔλλειψιν χώρου ἐν τῇ τοῦ τετάρτου ἀπεικονίσει, δὲν θ' ἀπορήσῃ ὅτι ὁ τεχνίτης ἠρκέσθη ἀπλῶς εἰς ὑπόδειξιν τοῦ ἰκέτου τούτου. Διστάζομεν ἂν ἀποφθάνομεν γνώμην ὡς πρὸς τὸ γένος τῶν ἰκετῶν

τούτων, ἔνεκα τῆς ἐπιπολαίου διαπλάσεως τῶν μορφῶν τούτων, συμπεραίνομεν ὅμως ὅτι ὁ τεχνίτης ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἰκέταις ἀνδρας ἐν τοῖς ὄπισθεν γυναικας νὰ εἰκονίσῃ διενόηθη. Ἡ παρεμφερῆς ξοάνη τρίτη μικρὰ μορφή ὑποθέτομεν νὰ παρίστα γυναικα, ὡς ἐκ τῆς ὁμοιότητος μάλιστα ἣν ἔχει πρὸς τὸ ἐσχάτως ἐν Ἀκροπόλει ἀνευρεθὲν ἄγαλμα, τὸ ἐν πολλοῖς ξοάνῳ ὁμοιάζον. Ὁ πρῶτος τῶν μικρῶν τούτων ἰκετῶν κρατεῖ ἐν τῇ δεξιᾷ κυκλικόν τι ὡσεὶ φιάλην, ἐν τῇ τεταμένη δὲ ἀριστερᾷ ἀντικείμενόν τι ἐξηλειμμένον ὄλως. Ἡ δεξιά τοῦ ὄπισθεν τούτου ὑψοῦται ποιούσα σχῆμά τι ἴσως ἰκετευτικόν.

Παρὰ τοὺς δύο τούτους μικροὺς ἰκέτας φαίνεται κατὰ τὰ ὄπισθεν μόνον ὁρατὸν τὸ εἰς θυσίαν ἀγόμενον ζῶον. Ὁμοιάζει τοῦτο ἀληθῶς οἴ, καίπερ δὲ τὸ ζῶον τοῦτο καὶ ἐν ἑτέρῳ εἰς τὴν Ἀθηνᾶν ἀναθηματικῶ ἀναγλύφῳ ἀπαντῶν (πρὸβλ. *Le Bas Voyage archéol. IV pl. 46*), φαίνεται ἡμῖν οὐχ ἥττον δυσσεμνένετος ἢ εἰς τὴν Ἀθηνᾶν θυσία τούτου, εἰάν δὲ ἐπιτρέπετο ἡμῖν ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὸν τεχνίτην ἀνακρίθειαν περὶ τὴν ἀπεικόνισιν ἠθέλομεν ὑπολάβῃ τοῦτο μᾶλλον ὡς βοῦν, ἤτις, ὡς γνωστὸν συχνὰ εἰς θυσίαν ἤγετο τῇ Θεᾷ. Ὁ Εὐστάθιος (283, 29) μεταδίδωσιν ἡμῖν ὅτι καὶ «θῆλα εἴθουον τῇ Ἀθηνᾷ». Ἐὰν εἰς ταῦτα συγκατελέγετο καὶ ἡ κυρίως εἰς τοὺς χθονίους θεοὺς καὶ τὴν Ἀφροδίτην σῆς, τοῦτο ἄς λυθῇ παρ' ἄλλων ἐντροιβεστέρων περὶ τὴν παράδοσιν ἐρμηνευτῶν. Τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυφον ἦν, ὡς εἰκός, καὶ χρώματι πεποικιλμένον, σώζονται δὲ που καὶ ἰχνη τοῦ ἐρυθροῦ.

B. ΣΤΑΗΣ

ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ ΕΞ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

Φωτοτυπία

Ἀδελφῶν Ῥωμαιοῦν